Què funciona en educació?

Evidències per a la millora educativa

Fundació Jaume Bofill

ivàlua | Institut Català d'Avaluació de Polítiques Públiques

Diversificació i inclusió a l'escola:

com millorar l'atenció a les diversitats d'aprenentatge?

Hi col·labora:

Obra Social "la Caixa"

27 de novembre de 2019, Palau Macaya (Barcelona)

#EduEvidències

@FundacioBofill @Ivalua_Cat

Què funciona en educació?

Evidències per a la millora educativa

FUNDACIÓ JAUME BOFILL

ivàlua | Institut Català d'Avaluació de Polítiques Públiques

Mesures i suports d'atenció a les necessitats educatives i diversificació curricular: què funciona per millorar els aprenentatges i reduir l'abandonament?

Presentació: Gerard Ferrer-Esteban, recercador Marie Curie (UAB)

Barcelona, 27 de novembre de 2019

De l'escola inclusiva al sistema inclusiu

- **Principi de cohesió social i educació inclusiva:**
  - **Objectiu prioritari: atenció educativa a tot l'alumnat**
- **Sistema inclusiu**:
  - **Encabir totes les mesures i els suports d'atenció educativa en un sistema integral**
  - **Escolarització en centres ordinaris**
- **Proposta (Decret 150/2017)**:
  - **Sistema organitzat segons la intensitat d'intervenció i suport a les necessitats educatives –universals, addicionals i intensius**

Sistema amb mesures i suports de diferents intensitats

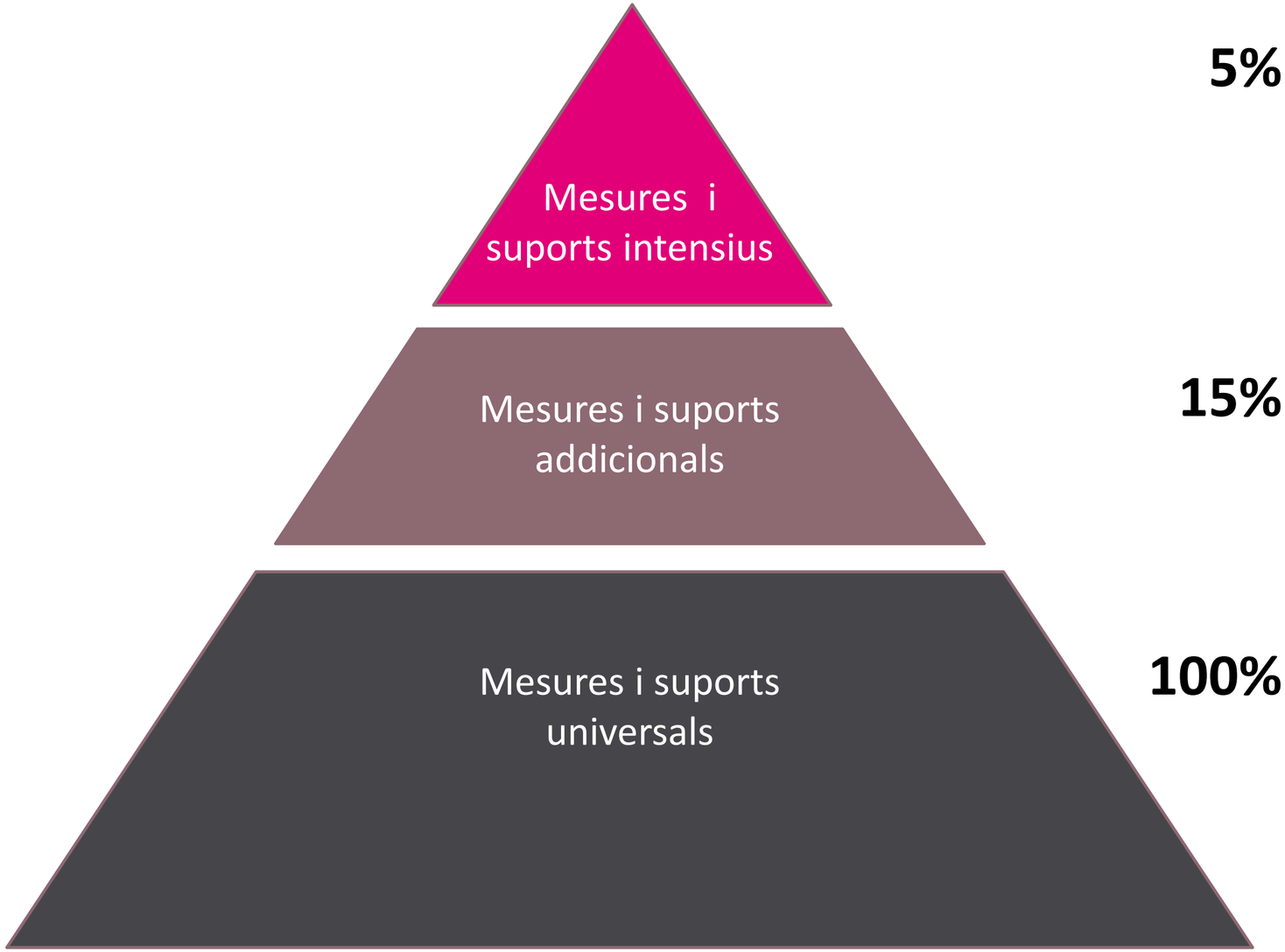

5% Actuacions extraordinàries adaptades a la singularitat dels alumnes amb NEE

15% Resposta educativa de forma flexible i temporal

100% Accions i pràctiques, de caràcter educatiu, preventiu i proactiu

Sistema amb mesures i suports de diferents intensitats: teoria del canvi

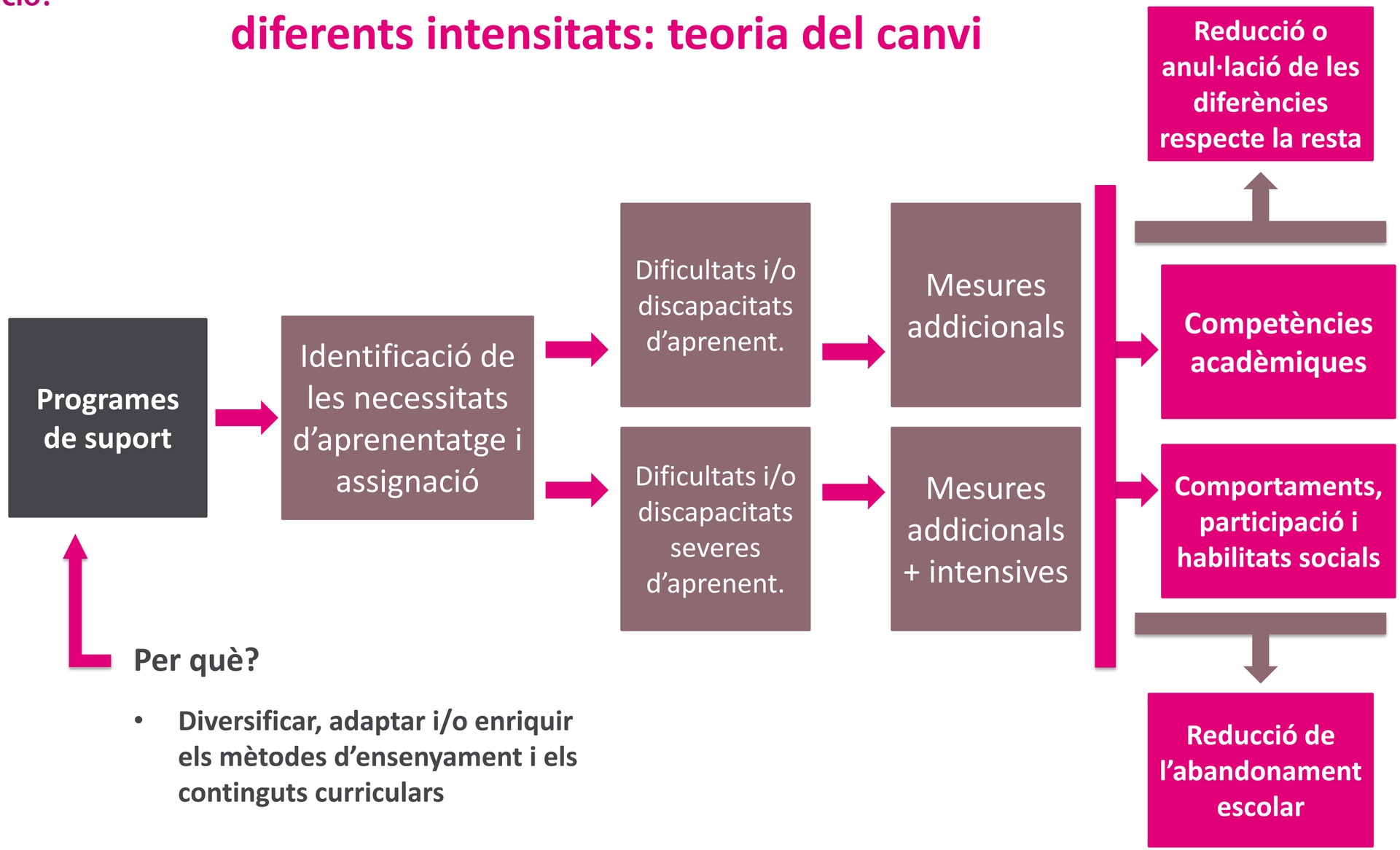

Per què?

- **Diversificar, adaptar i/o enriquir els mètodes d'ensenyament i els continguts curriculars**

De quins programes parlem?

		Sistema amb mesures i suports de diferents intensitats	
Àmbits		**Mesures addicionals**	**Mesures intensives**
Alumnat	**Participants**	15 % - 20 % de l'alumnat. Alumnat amb dificultats i/o discapacitats d'aprenentatge: risc de fracàs escolar	No més del 5% de l'alumnat. Alumnes amb dificultats i/o discapacitats severes d'aprenentatge: alt risc de fracàs escolar
Factors organitzatius	**Temps previst**	30 minuts, 3-5 dies setmanals	45–120 minuts, 5 dies setmanals
	Agrupació	5-8 estudiants	1-3 estudiants
	Durada de la intervenció	Actuacions temporals: 8-15 setmanes	Actuacions sense límit temporal (20 setmanes o més)
	Responsable	Mestre/professor, especialista	Especialista, mestre/professor d'educació especial
Avaluació	**Nivell d'avaluació diagnòstica**	Avaluació diagnòstica grupal	Avaluació diagnòstica individual
	Seguiment del progrés	Quinzenalment o mensualment	Una o dues vegades per setmana
	Instruments d'avaluació	Protocols d'avaluació grupal	Protocols d'avaluació individuals

Què ens preguntem?

- Els **sistemes amb mesures i suports de diferents intensitats milloren el rendiment acadèmic de l'alumnat amb dificultats i/o discapacitats d'aprenentatge?**
    - Varia segons la intensitat de les intervencions – addicionals o intensives?
    - Contribueixen aquestes mesures a mitigar o anul·lar les diferències en termes de competències?
- **Afavoreixen la dimensió comportamental, social i relacional?**
- **Contribueixen a prevenir l'abandonament escolar?**
- Quines **condicions i àmbits d'implementació afavoreixen la seva efectivitat**?
    - Nivell educatiu, durada i dosatge, grandària del grup i suports informàtics
- Què ens diu l'evidència sobre el **model d'atenció a la diversitat que cal fomentar a Catalunya?**

Com hi donem resposta?

Aproximació metodològica: “Revisió de revisions”

15 revisions, més de 700 estudis

- **Tipus de programes:** comprensius (addicionals i intensius), addicionals i intensius
- **Dimensions on s’esperen efectes *(outcomes):***
  - Rendiment acadèmic (lectura, matemàtiques), comportament, habilitats socials i relacionals
- **Etapes educatives:** educació infantil, primària i secundària
- **Durada:** molt variable, segons la intensitat de les mesures
- **Context geogràfic:** Estats Units

Quin és l'impacte dels sistemes amb mesures i suports de diferents intensitats?

- **Efecte global positiu en el foment de les competències acadèmiques**
  - **Les mesures addicionals mostren un impacte alt (global i específic)**
  - **Impacte positiu (intervencions llargues, individuals o amb grups molt reduïts)**
- Efectius a l'hora de **reduir les diferències entre l'alumnat amb dificultats i/o discapacitats d'aprenentatge i l'alumnat sense dificultats, si bé no les anul·len**
- **Efecte significatiu en la dimensió comportamental (especialment, universals i addicionals):**
  - **Augment del compromís i la participació**
  - **Foment de les habilitats socials**
  - **Reducció dels comportaments agressius i disruptius**

Mesures addicionals
(programes a primària i secundària)

Exemple: Success for All (Schoolwide & Targeted programs) (Estats Units)

Intervencions universals: Objectiu d'augmentar el rendiment acadèmic de tot l'alumnat
Intervencions addicionals: s'implementen després d'haver identificat àrees on el rendiment acadèmic és susceptible de millora

Programes

- **Tutoring With Alphie (TWA): programa de tutoria assistida per ordinador (6-8 anys)**
  - **6-8 anys**
  - **Parelles o en petits grups**
  - **Supervisió tutor i assistència per ordinador**
- **Bilingual Cooperative Integrated Reading and Composition (BCIRC)**
  - **8-11 anys**
  - **Comprensió lectora pròpia llengua**
  - **Petits grups d'aprenentatge cooperatiu**

→

Impacte
(avaluació experimental)

- Efecte mitjà en competència lectora

Prevenció de l'abandonament escolar
(programes a secundària)

- Els sistemes de suport segons la intensitat d'intervenció poden ser un **bon marc per donar una resposta efectiva i eficient als estudiants en risc d'abandonament**

- **Mesures addicionals: impacte positiu en la reducció de l'absentisme i l'abandonament escolar** en programes de diversificació curricular que ofereixen (reducció 10-12%):
  - **cursos orientats a les professions (impacte alt)**
  - **formació acadèmica addicional respecte del currículum (impacte moderat)**
- **Mesures intensives** (alumnat amb absentisme crònic): **impacte positiu**
  - **fonamental: implementació primerenca, de caràcter preventiu**

Prevenció de l'abandonament escolar
(programes a secundària)

Exemple: Check & Connect (Estats Units)

Programa en instituts de secundària inferior

- Programa basat en la **figura del "mentor"**
- Treball en col·laboració amb el personal de l'escola, les famílies i altres agents
- **Intervencions bàsiques:** reunions setmanals sobre la dimensió acadèmica, comportamental)
- **Intervencions intensives**: resolució de problemes, mediació i desenvolupament d'habilitats socials, suport acadèmic (mitjançant assistència a la llar, gestió de l'horari i tutories) i activitats recreatives i de servei a la comunitat.

Programa

- **"Check": avaluació continuada → supervisió detallada del rendiment acadèmic i altres indicadors de l'alumnat.**
- **"Connect": atenció individualitzada → resolució de problemes, foment d'habilitats i competències**

→

Impacte
(avaluació experimental)

- Increment de l'assistència a classe
- Menor probabilitat d'abandonar els estudis
- No efecte significatiu en les taxes de graduació

Efectivitat segons condicions i àmbits d'aplicació

L'efectivitat d'aquests programes dependrà de com s'implementin:

- **Intervenció primerenca:**
  - **No hi ha diferències clares entre nivells educatius**
  - **S'observa un major impacte en els graus primerencs**
  - **Educació secundària: fonamental per reduir les taxes d'abandonament**
- **Durada i dosatge:**
  - **Mesures addicionals: millor sessions curtes amb més freqüència per setmana que no pas sessions més llargues un cop per setmana**
  - **Mesures intensives: sessions de freqüència diària, intervencions regulars i sostingudes en el temps (sense límit temporal), que s'allarguen més enllà d'un any acadèmic**

Efectivitat segons condicions i àmbits d'aplicació

- **Grandària del grup: atenció individualitzada**
  - **mesures intensives: atenció individualitzada o mida molt reduïda:**
    - **impacte positiu**
    - **reducció de les diferències**
  - **addicionals i intensives: reducció dels comportaments disruptius i agressius dels estudiants**

- **Recursos de suport informàtic:**
  - **les mesures que utilitzen suport informàtic per gestionar els continguts dels programes, però també per monitorar i tutoritzar l'alumnat, tenen un impacte significatiu en el foment de les competències de l'alumnat amb dificultats d'aprenentatge**

Implicacions per a la pràctica

- **Coherència entre les mesures** universals, addicionals i intensives
- **Mètodes efectius de diagnòstic i seguiment** dels resultats:
  - **Eficiència**: assignacions més precises a les mesures, més bon ús del temps i dels recursos
  - **Efectivitat**: una intervenció primerenca permet un millor foment de les competències acadèmiques, una reducció de les diferències i la prevenció de l'abandonament
- **Mesures de suport pel foment de les competències acadèmiques**, que incorporin:
  - Programes d'ensenyament explícit, sistemàtics, estructurats i sostinguts en el temps
  - Estratègies de gestió de la dimensió comportamental i relacional

Implicacions per a la pràctica

- **Mesures integrals d'intervenció** en l'educació secundària obligatòria **per prevenir l'abandonament escolar**:
  - Marcs de col·laboració entre famílies i agents i serveis de l'entorn
  - Caràcter preventiu i implementació sostinguda en el temps
  - Acompanyament, supervisió i avaluació: aspectes acadèmics i comportamentals
- **Esforç pressupostari**:
  - **En les mesures universals** i, en certa mesura, en les **mesures addicionals**, pot contribuir a limitar el nombre d'alumnes que necessitin **mesures intensives**
  - **En personal especialitzat per les mesures intensives:** són clau les actuacions individualitzades realitzades per personal especialitzat (que sàpiga com i on actuar)

Implicacions per a la pràctica

- **Cal un sistema d'avaluació de les mesures d'atenció a les necessitats educatives i diversificació curricular**:
- **Procés:** mètodes de diagnòstic i monitoratge de les necessitats d'aprenentatge
  - Eficiència: efectivitat i millor ús del temps i dels recursos
- **Resultats**: efectivitat de les mesures i de les condicions d'implementació
  - Competències acadèmiques i socials
  - Prevenció de l'abandonament escolar

Què funciona en educació?

Evidències per a la millora educativa

FUNDACIÓ JAUME BOFILL

ivàlua | Institut Català d'Avaluació de Polítiques Públiques

Diversificació i inclusió a l'escola.

On som i cap a on anem?

Presentació: Imma Adell, Àrea d'Orientació i Educació Inclusiva del Consorci d'Educació de Barcelona

Barcelona, 27 de novembre de 2019

Diversitat = Realitat =Oportunitat

Diversificació = Opcions

D’on venim?

Repartiment igual de recursos = Equitat ?

Ningú visualitza les barreres de l’entorn

No es personalitza l’aprenentatge

Quin és el següent pas?

Anterior Decret:

Atenció a la Diversitat

Mirada situada en el dèficit de l'alumnat (model clínic)

Ningú visualitza les barreres de l'entorn.

L'alumnat s'adapta al sistema

Personalització de l'aprenentatge

Identificació de les barreres de l'aprenentatge

Mirada en el context

Tothom se'n beneficia

Què implica aquest canvi de mirada?

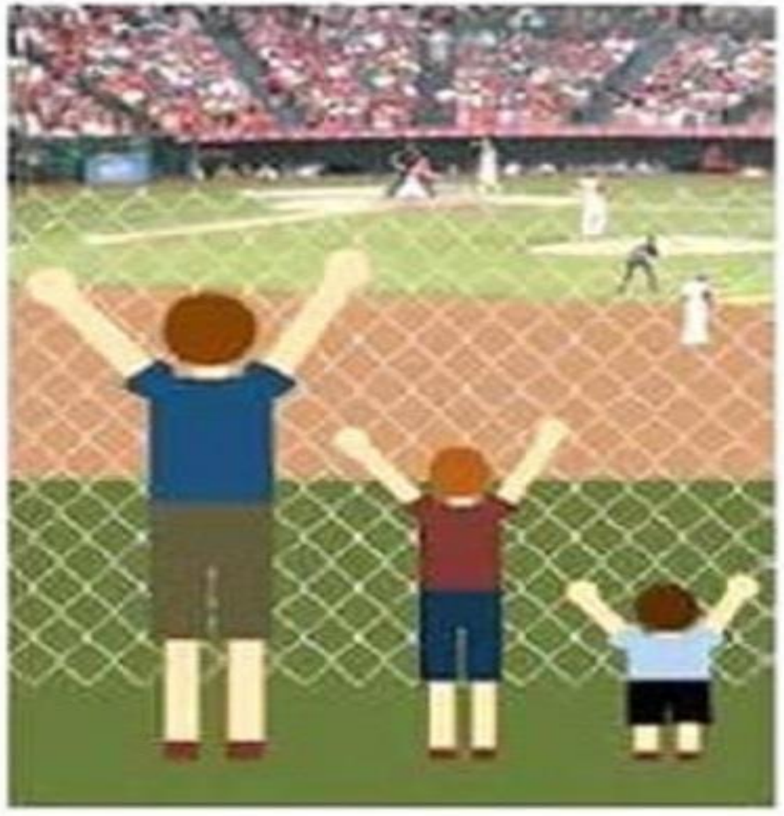

Decret 150/2017, de 17 d'octubre, **de l'atenció educativa a l'alumnat** en el marc d'un sistema educatiu inclusiu

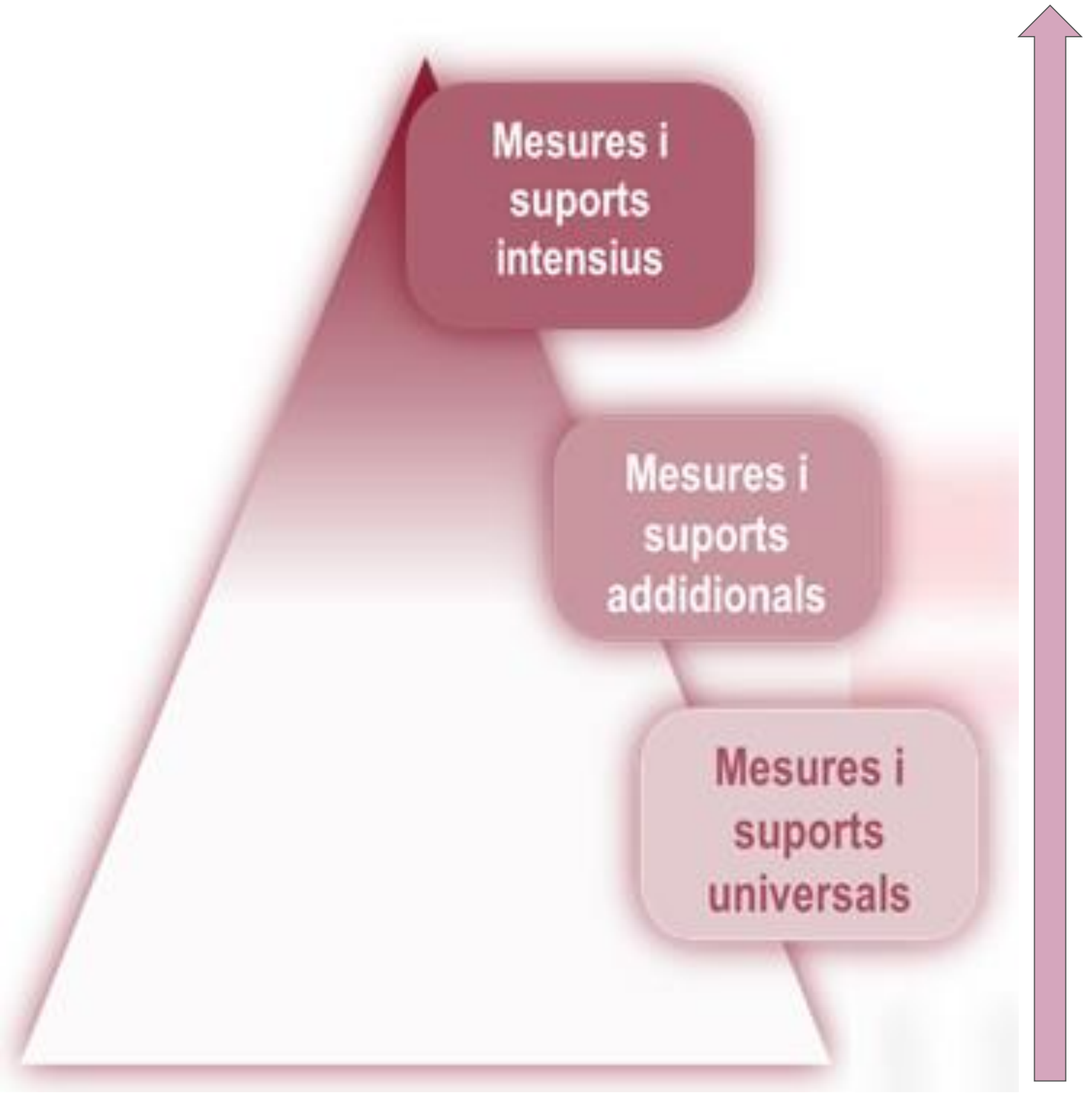

Una escola per a **tothom** és possible

Mesures: Accions i actuacions
Suports: Recursos personals, metodològics i organitzatius.

Evidència: Quan s'apliquen de manera coherent i coordinada, té impactes significatius en els **resultats acadèmics** dels alumnes, però també en les **competències socioemocionals**

Què funciona en educació?

#EduEvidencies

DISSENY UNIVERSAL D’APRENENTATGE (DUA)

DUA

COM? Metodologies

F.executives

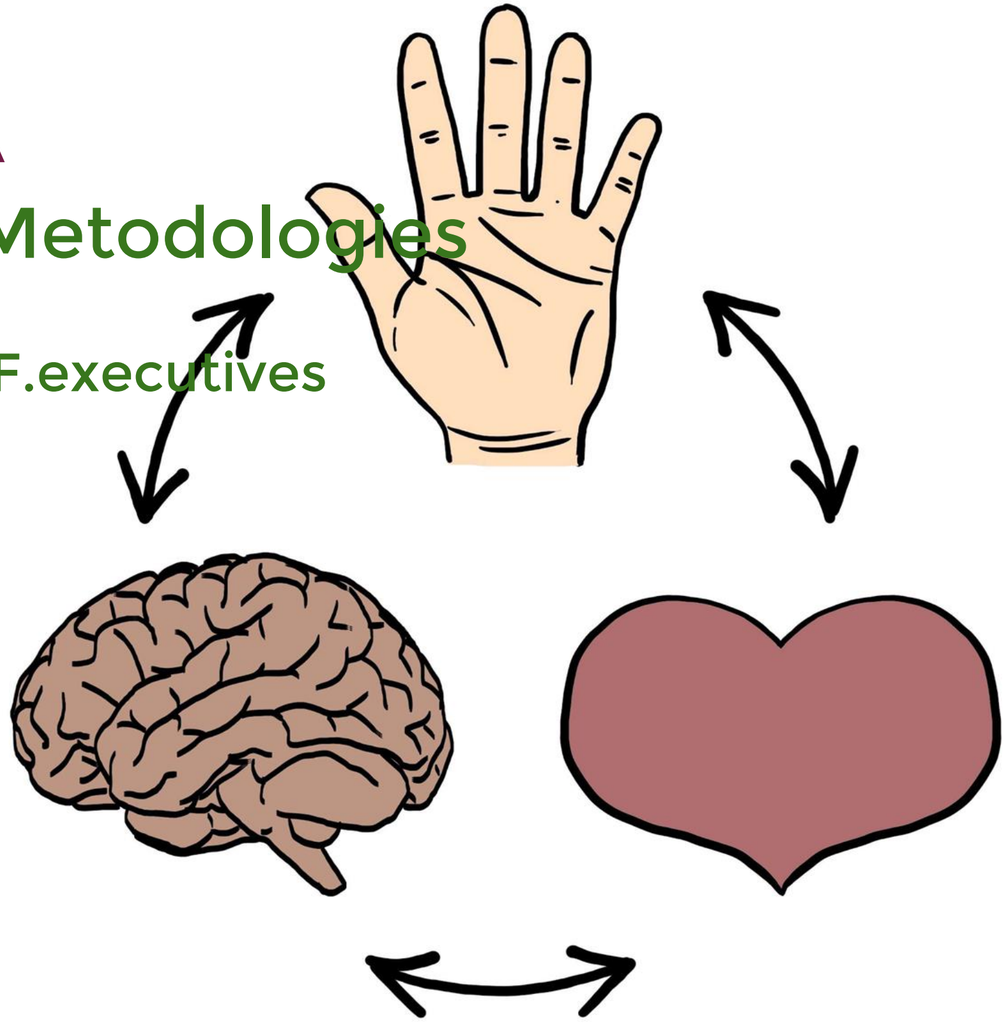

QUÈ? Continguts

QUÈ? Propòsit

PER

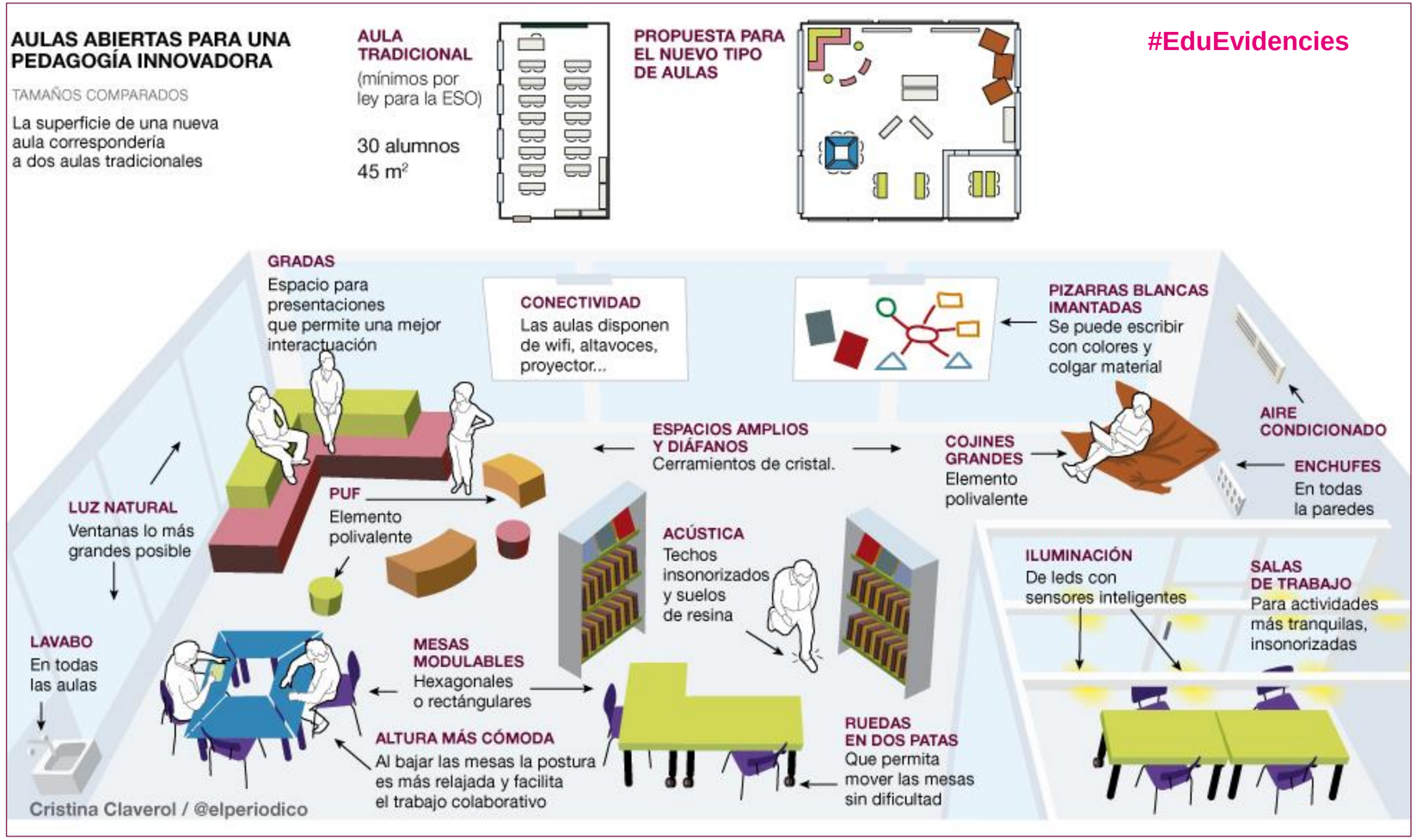

Desenvolupament del **DUA** (Centro de Tecnología Especial Aplicada, CAST)

«[…] las **barreras para el aprendizaje** no son, de hecho, inherentes a las capacidades de los estudiantes, sino que surgen de su interacción con métodos y materiales inflexibles» (Rose y Meyer, 2002: vi).

Mesures i suports addicionals

temporals
preventives

S'ADRECEN A:
Alumnes amb dificultats en l'aprenentatge
Alumnes amb **NESE**

L'evidència ens diu que l'aplicació d'aquest tipus de mesures, a més d'efectes acadèmics, tenen impactes positius en la reducció de l'**abandonament escolar prematur**, quan van més enllà de l'enriquiment curricular i incorporen activitats professionalitzadores.

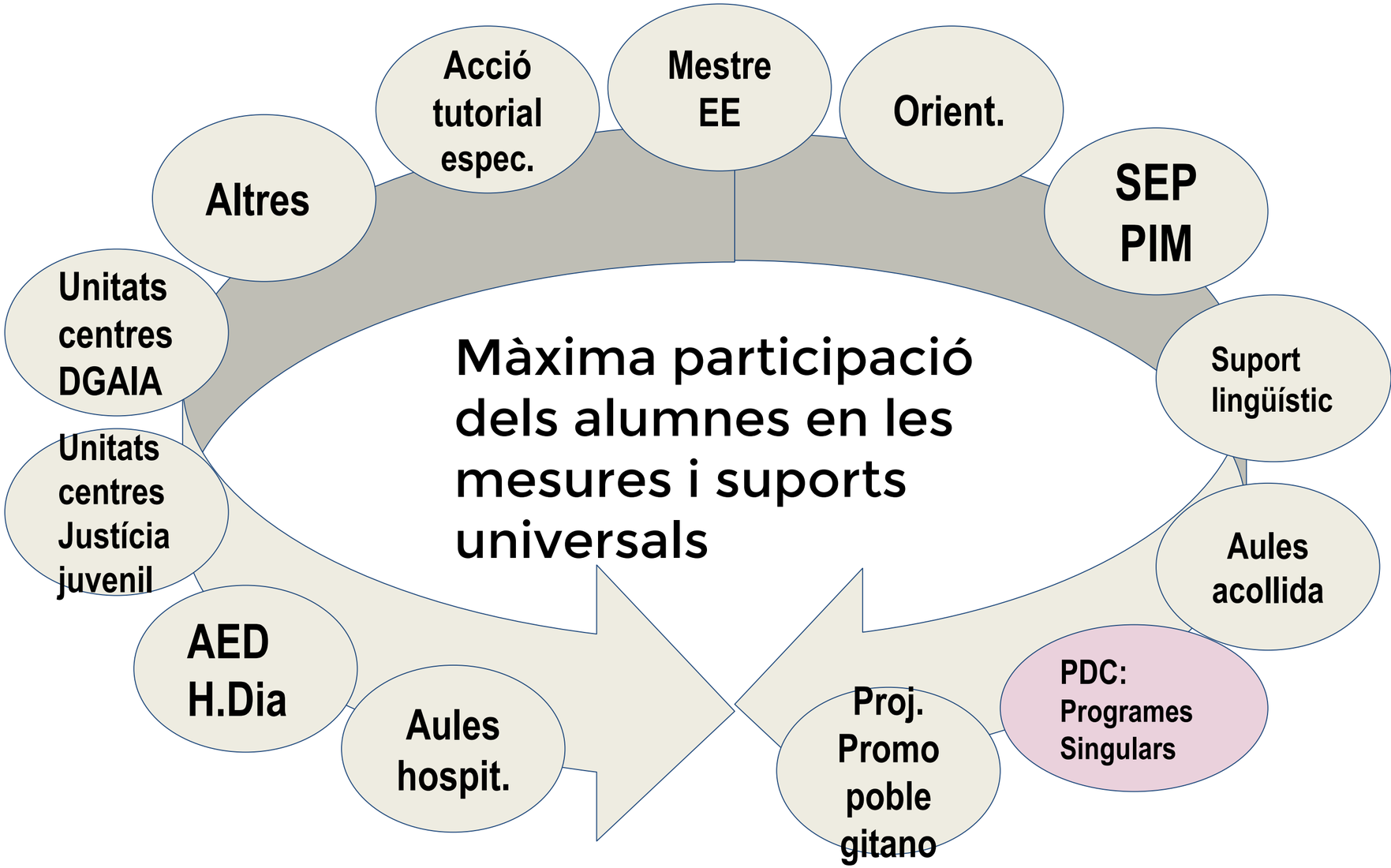

Mesures i suports intensius

alta intensitat, llarga durada

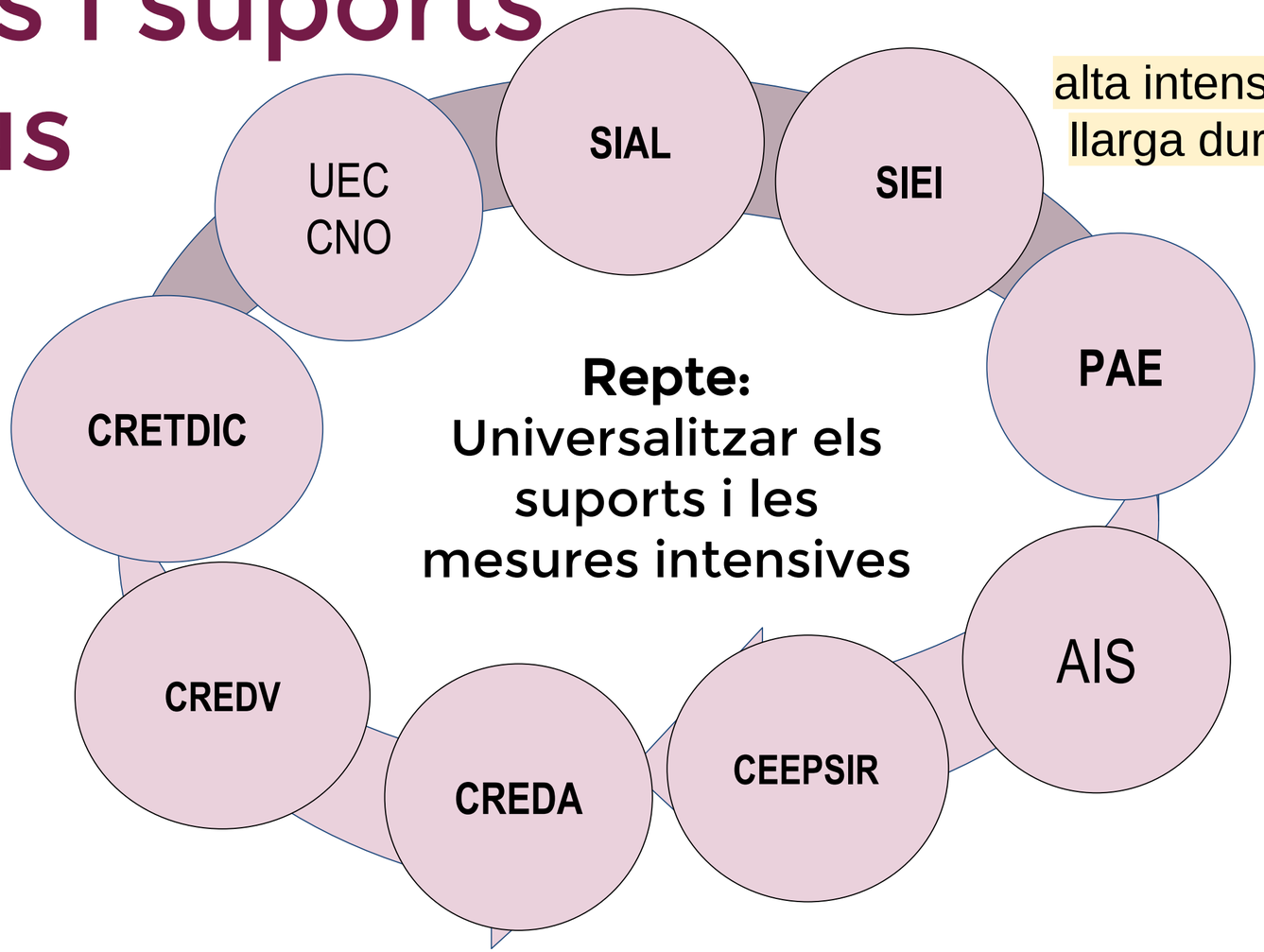

S'ADRECEN A:

- Alumnes amb NEE
- Alumnes amb NE derivades de SCD
- Alumnes en risc d'abandonament escolar
- Alumnes amb altes capacitats

L'evidència diu que les **mesures intensives**, a més d'efectes **acadèmics**, tenen impactes positius de **reducció de l'absentisme**, quan s'intervé de forma **primerenca**, quan són accions **individualitzades**, de **llarga durada**, **freqüència diària**...

4 L'aprenentatge ha de tenir en compte les diferències individuals

L'entorn d'aprenentatge ha de tenir molt en compte les diferències individuals entre l'alumnat, inclòs el seu coneixement previ.

- Els estudiants difereixen en diversos aspectes fonamentals per a l'aprenentatge: coneixement previ, capacitats, concepte d'aprenentatge, estils i estratègies d'aprenentatge, interès, motivació, creença sobre l'eficiència pròpia i emocions. També difereixen en altres aspectes que tenen a veure amb l'entorn com per exemple, la llengua i la procedència cultural i social.
- El coneixement previ, que varia substancialment entre els estudiants, incideix molt en el procés d'aprenentatge.
- Els entorns d'aprenentatge s'han d'adaptar per reflectir les diferències individuals i preestablertes, de maneres sostenibles tant per a cada alumne com per al grup. Distanciar-se del model "talla única per a tothom" pot ser un repte.

I ara... si pensem en les aules...

Quins alumnes no aprenen? Per què?

Quins alumnes no estan "inclosos"? Per què?

Quins alumnes no aprenen? Per què?

Quins alumnes no estan “inclosos”? Per què?

Coincideixen?

Quins alumnes no aprenen? Per què?

Quins alumnes no estan “inclosos”? Per què?

8 Elements clau

que hauríem de trobar en la classe d'avui

per aprendre junts, alumnes diferents

1 veu

Els estudiants aprenen dels altres i comparteixen el seu aprenentatge.

2 Opcions

Aprenentatge basat en l'esforç.
Donar opcions

3 Temps per a reflexionar

Tothom (docents, administració, aprenents) hauria d'escriure i reflexionar sobre allò que s'ha après.

8 Aprenentatge connectat

Connectivitat horitzontal entre altres matèries, la comunitat i el món.

4 Oportunitats per innovar

Enfocament col·laboratiu en la recerca d'una solució

7 Autoavaluació

És important que els aprenents s'autoavaluin.
Ús dels portfolis

6 Resolen problemes i troben respostes

Donar als estudiants reptes difícils i fer-los trobar solucions innovadores

5 Pensadors crítics

Fer preguntes i desafiar allò que es veu

de George Gouros @sylviaduckworth

Reflexionem...

REPTE: De la diversificació curricular al Disseny Universal d'Aprenentatge

Quins són els més idonis segons els centres i la tipologia de l'alumnat?
Podem detectar els elements que el poden definir com un bon model, identificant alhora, aquells que no ho són?
Com aprèn l'alumnat? Ho posem a la pràctica?
Quines altres mesures de diversificació metodològica i estratègica d'atenció a l'alumnat existeixen en totes les etapes d'educació obligatòria?
Com podem saber si aprèn aquell alumnat amb necessitats de suport educatiu (NESE)?

...Reflexionar per qüestionar-se si són unes mesures d'atenció a l'alumnat que cal animar a **generalitzar-se,** o pel contrari, si són mesures que entren en crisis en el marc d'una escola inclusiva i en polítiques d'equitat i equivalència (no-segregació escolar).

Què funciona en educació?

#EduEvidencies

Seminari

Punts de consens per avançar en la diversificació i la inclusió educativa

Com millorar l'atenció davant les diversitats d'aprenentatge?

24 d'Octubre del 2019

ALUMNAT

- *L'alumnat al centre de l'aprenentatge* implica introduir a l'aula metodologies que afavoreixin la **participació** i estimulin el **pensament crític** entre els alumnes: treball en grup, per projectes, autònom...(en contraposició amb les metodologies transmisores i replicadores).
- L'**avaluació formativa** implica fer-ho de forma personalitzada i sense judicis, partint dels seus **aprenentatges previs** (bases d'orientació) i tenint en compte les seves potencialitats i objectius d'aprenentatge.
- Prendre consciència de la diversitat des dels **cursos més primerencs** de les etapes educatives.
- Passar de l'atenció a la diversitat a l'**atenció educativa de tot l'alumnat**.

AULA

- Generalitzar les **mesures universals**, convertint l'aula en un espai d'aprenentatge entre iguals i de cohesió.
- **Universalitzar** les mesures addicionals i intensives.
- Trencar amb les matèries "estanca" d'especialitats i establir **àmbits multidisciplinaris** basades en l'aprenentatge significatiu i globalitzat.
- Introduir fórmules d'aprenentatge **entre iguals** (dins de l'aula, entre cursos i entre etapes educatives)
- L'aula s'ha de convertir en un laboratori d'aprenentatges on l'**error** és una oportunitat.
- Atrevir-nos a intercanviar funcions docents i crear espais d'aprenentatge amb alumnat de diferent nivell educatiu (ZER).

PROFESSORAT

- Evitar l'efecte Pigmalió i la baixada d'**expectatives** en l'aprenentatge de l'alumnat.
- En relació als **PDC**, donar valor als aprenentatges adquirits a les **estades formatives en empreses** davant la resta d'iguals.
- Cultivar les relacions amb els **alumnes** i les **famílies**. ***Concepte de Simetria***. Espais de **convivència**.
- Normalitzar la incorporació d'**altres figures professionals** com integradores, educadores socials, tècniques emocionals, etc.
- Revisar la **formació inicial i contínua** del professorat.
- Qui ensenya, no pot deixar d'aprendre. Promoure la **mentalitat indagadora, de creixement** en el professorat.
- Potenciar la **funció orientadora** de tots els docents.
- Treballar amb i per a la **comunitat**.

CENTRE

- Dissenyar el PEC amb la mirada posada en l'**equitat**.
- Flexibilitzar a nivell **organitzatiu** per millorar els aprenentatges de TOTS: desdoblaments, co-docència, altres.
- Prioritzar projectes on l'alumnat pugui aportar valor en la seva participació, tant al centre com al seu **entorn**: **ApS**. Incrementa l'**autoestima** i la **motivació**.
- Posar en crisis el sistema d'**acreditació**. No tothom aprèn igual i el mateix.
- Promoure el **lideratge distribuït** mitjançant la figura d'equips impulsors, mentors, etc.
- Reforçar l'**orientació** i la **tutoria** amb alumnat i amb la família.
- Crear **estructures/bastides** sòlides en els centres; de tal manera que si marxa el docent, no marxi el projecte.
- Es reclama la personalització també dels centres, uns necessiten més que altres.

CENTRE

- Introduir eines com la **mediació** i la resolució de conflictes mitjançant **pràctiques restauratives**.
- Potenciar els **instituts escola** i el treball coordinat entre primària i secundària.
- Rol d'acompanyant de la **inspecció**.
- **Equips directius** que exerceixin un lideratge on promoguin el treball en equip i col·laboratiu entre el professorat. Creant **espais i temps** de trobada per reflexionar, replantejar i compartir significats (**propòsit**).
- Introduir l'aprenentatge des del **vincle emocional** i crear indicadors que ens permetin regular i saber si avancem en aquells aprenentatges invisibles (acollida, benestar, compromís, esforç, etc.).
- El canvi és **sistèmic**. Tot passa alhora: Decret inclusiva, ordre avaluació, Currículum… i altres…

Marga Viñolas
Laura Carbonell

“S’ha d’aconseguir que tots els infants i joves siguin importants”

“La inclusió ens porta cap a una *revolució* en les metodologies, en les pràctiques, en l’avaluació i en l’organització del centre”

“Què hem de fer perquè tothom es reconegui com a diferent...?”

Mel Ainscow

Què funciona en educació?

Evidències per a la millora educativa

Fundació Jaume Bofill

ivàlua | Institut Català d'Avaluació de Polítiques Públiques

Diversificació i inclusió a l'escola:

com millorar l'atenció a les diversitats d'aprenentatge?

Hi col·labora:

Obra Social "la Caixa"

27 de novembre de 2019, Palau Macaya (Barcelona)

#EduEvidències

@FundacioBofill @Ivalua_Cat

TAULA RODONA

Modera: Miquel Àngel Alegre, cap de projectes de la Fundació Jaume Bofill

Participen:

- Mercè Capell, coordinadora pedagògica de l'Institut Juan Manuel Zafra.
- Aina Tarabini, professora del Departament de Sociologia de la UAB.
- Maite Aymerich, Directora general de Currículum i Personalització.
- Imma Adell, Àrea d'Orientació i Educació Inclusiva del Consorci d'Educació de Barcelona.

Què funciona en educació?

Evidències per a la millora educativa

Fundació Jaume Bofill

ivàlua | Institut Català d'Avaluació de Polítiques Públiques

Diversificació i inclusió a l'escola:

com millorar l'atenció a les diversitats d'aprenentatge?

Hi col·labora:

Obra Social "la Caixa"

27 de novembre de 2019, Palau Macaya (Barcelona)

#EduEvidències

@FundacioBofill @Ivalua_Cat